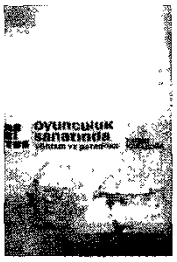
Oyunculuk bir 'sanat' mıdır?

'Oyunculuk Sanatında Yöntem ve Paradoks', oyuncu ve oyuncu adayları için olduğu kadar tiyatro alanında çalışan akademisyenler için de hem bir ders kitabı hem de fikir açıcı bir tartışma kaynağı

OĞUZ ARICI

İ.Ü. Edebiyat Fakültesi, Tiyatro Eleştirmenliği ve Dramaturji Bölümü öğretim üyelerinden Doç. Dr. Kerem Karaboğa'nın 'Oyunculuk Sanatında Yöntem ve Paradoks' adlı kitabının iki odak kavramı var: Paradoks ve yöntem. Karaboğa, öncelikle Diderot'nun 'Aktörlük Üzerine Aykırı Düşünceler' adlı eserinde, oyunculuk bağlamında ele aldığı paradoks kavramını, çalışmasının merkezine yerleştirerek, 'oyun oynamanın' özünde, birbiriyle ilişkili üç temel paradoksu içerdiğini ortaya koyuyor. Oyuncu, oynadığı rolle özdeşleşerek kendinden tamamen feragat mi etmeli yoksa ona belirli bir mesafeden, soğukkanlılıkla mı yaklaşmalıdır? Başka bir ifadeyle, oyuncu ile temsil ettiği şey arasındaki ilişki benzeşmeye mi ayrışmaya mı dayanmalıdır? Bu, Diderot'nun çalışmasında ortaya koyduğu paradokslardan biridir. Oyunculuğun özünde yer alan diğer paradokslar da oyunun bizatihi kendi doğasından kaynaklanır. J. Huizinga'nın tanımlamasına göre oyun, hem 'özgürce razı olunan' hem de 'emredici kuralları olan' bir eylemdir. Buna göre, oyuncu oyun alanında özgür bir birey olarak var olur, fakat bu özgürlüğü oyunun kuralları ve bütünlüklü bir form olmasıyla sınırlanır. Aynı çatışkılı durum, oyunculuk sanatında da görülür; Karaboğa'nın ifadesiyle bu paradoks, "oyunculuğun özgürce tanımlanan oyun alanı içerisindeki kendiliğinden eylemi ile bu eylemin kurallı ve düzenli bir icraya dönüştürülmesi arasında yaşanır". Böylece bilinçaltıyla bilincin, kaos ile kozmosun, bir başka yanıyla da duygu ile aklın bir arada bulunduğu bir paradoks durumuyla karşı karşıyayızdır.

OYUNCULUK SANATINDA YÖNTEM VE PARADOKS
Kerem Karaboğa, Habitus Kitap, 2011, 270 sayfa, 19 TL.

Günlük hayatın öznesi

Karaboğa'ya göre bir oyuncunun karşılaştığı bir diğer paradoks ise gündelik hayat ile oyun alanı arasında yaşanmaktadır. Oyuncu hem günlük hayatın bir öznesidir, hem de oyun alanında, "kendisi olmayan bir şeyi temsil eden" oyuncu olarak var olur. Oyuncuda bir araya gelen bu 'şizofrenik' iki kimlikliliğin dengesi nasıl oluşacaktır? Oyuncunun 'gündelik' yanı ile sahnedeki sanatçı kimliği arasında bir dengeden ziyade bir hiyerarşi mi kurulmalıdır?

O bilinçaltı ki...

Karaboğa, kitabının giriş bölümünde, oyunculuğa dair paradoksları ortaya koyduktan sonra, Stanislavski, Meyerhold, Brecht ve Grotowski gibi 20. yüzyılın önemli tiyatro insanlarının bütün bu sorulara nasıl cevaplar verdiklerini; geliştirdikleri yöntem ve tekniklerle oyunculuğun temel paradokslarıyla nasıl hesaplaştıklarını ayrıntılarıyla ele alır. Stanislavski'nin "bilinç yoluyla bilinçaltına inen", bir sistem inşa ederek karakterin hakikatine ulaşan oyuncusu, Meyerhold'un stilizasyona dayalı, karnavalesk biomekanik oyuncusu, Brecht'ın olayları soğukkanlı bir uzaklıktan anlatan epik oyuncusu ve Grotowski'nin sahnede belirli bir skora uyan fakat sahici bir kendiliğindenlik ve organiklik peşinde koşan kutsal oyuncusu kitabın ilerleyen bölümlerinde birer birer ele alınırlar. Bir yandan her bir oyunculuk modelini oluşturan tarihsel koşullar, dönemin sanatsal-ideolojik söylemleriyle birlikte ele alırken bir yandan da söz konusu modeller birbirleriyle karşılaştırılarak kendi içlerinde eksik veya çelişkili yönleriyle tartışılır. Nihayetinde oyunculuk sanatının, doğasında yer alan paradokslara daima ve daima cevaplar üretmek zorunda olduğu, kısacası oyunculuğun ancak bu paradokslarla sürekli bir hesaplaşmayla 'sanat' haline gelebileceği açıkça belirtilmiş olur.

Karaboğa'nın 'Oyunculuk Sanatında Yöntem ve Paradoks' kitabı, oyunculuğun hazır kalıplarla öğrenilemeyecek kadar karmaşık ve zor bir sanat olduğunu, 20. yüzyılın büyük ustalarının fikirleri eşliğinde tartışarak ortaya koyan bir çalışma. Oyuncu ve oyuncu adayları için olduğu kadar tiyatro alanında çalışan akademisyenler için de hem bir ders kitabı hem de fikir açıcı bir tartışma kaynağı olarak okunabilecek bir kitap.